

ΤΟ ΦΥΛΑΧΤΟ ΤΗΣ ΓΡΗΑΣ

ΝΑΓΕΡΜΕΝΟΙ σ' αντίσκηνά τους τ' άπλωμένα στη νοτισμένη τή γή στην πλαγιά ενός λόφου άγροπνοῦσαν οί άνδρες του λόχου στις προφυλακές.

Ήσκιιοι σκοτεινοί, εσάλευαν άργά στην κορυφογραμμή οί κινητοί σκοποί με τίς λόγχες βγαλμένες από τά μάνλιχο για να μη λάμπουν στο άβέβαιο φῶς του λειψου φεγγαριου που εκατέβαιναν άργά προς τή μελανή σιλονέττα ενός βουνου, γιγαντωμένου προς τ' άριστερά των προφυλακών. Δεξιά αντιφέγγιζε τὸ λιγιστό σεληνόφως ένας πολυκόρφος κισρινόλευκος λόφος γυμνόδενδρος και πέο' άκόμη ὕψωνε στάστρα του σιωπηλου νυχτερινου

αίθερος τήν υπάνεια μεγαλειότητά του ο' Οοβηλος.

Τή βαθειάν ήσυχία ετάραττε μόνο τὸ πνιγμένο, μονότονο βήμα των σκοποῶν και τά σιγανά ψιθυρίσματα των φαντασῶν που ήταν τυλιγμένοι στις κουβέριες των. Κάπου - κάπου — γά ήταν αντίλαλος ονειρου; — εγλύκαινε τήν επίσημη σιγή των νυχτερινῶν προφυλακῶν κάποιο κουνούρισμα μακρυνό ξεστολισμένου κοπαδιου. Κάποιος Τοῦρκος τσοπάνης θά είχε πλανηθῆ στις ερημιές, φεύγοντας τήν άχοσταγιά των κομπιταζήδων.

*

"Οταν τὸ φεγγάρι εκίλισε πίσω από τὸ βουνό, που ξεχώρισε για λίγες στιγμές ή κορυφή του μέσα σ' εν άγκάλιασμα μελίχρωμον φωτός, ο λοχαγός άνασηκώθηκε από τὸ ξάπλωμά του κ' εἶπε χαμηλόφωνα στον ἑπηρέτη του, που καθισμένος λίγο παραπάνω εκνιτοῦσε σιωπηλός τὰ πολίτευμα τῶστρα :

— Ηες του λοχία τής τεταρτης διμοιρίας νῶοθη γὰ τῶν 'πῶ!

Ο ἑπηρέτης εκοέμασε τὸ μάνλιχο από τὸν ὤμο κ' ἐπίδηξε σαν ζαοκάδι προς κάποιες σκιές που εμανρολογοῦσαν προς τήν άκρη του προχείρου καταλισμου, χαμηλώτερα στην πλαγιά κ' εἶπειτα εστρωλώθηκε προς τὸ λοχαγὸ τὸ σβέλιτο παρῶστημα του λοχία τής τεταρτης.

— Διατάξατε!...

— Δε μου λές, λοχία, ἄλλαξαν τὰ ρούμερά των σκοποῶν από τήν τρίτη διμοιρία;

— Τὸνς ἄλλαξαν τώρα - δά.

— Γύοισε ή περίπολος από κάτω;

— Θάναι μισή ὥρα.

— Εἶδαν τίποτε ὑποπτον ;

— Ἄκουσα τὸ δεκανέα ποῦ ἀνάφερε στὸν ἀνθυπολοχαγὸ ἡσυχία παντοῦ· μήτε φῶς, μήτε τσιμονδιὰ ἀπὸ τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ· μόνο μιά φωτιά δεξιά, πολὺ δεξιά, πέρα ἀπὸ τὸν Στρομῶνα.

— Φωτιά ; Νὰ μὴν ἦταν «διαλεῖπον φῶς ; »

— Γιὰ «ὀπτικὸ» λέτε ; Ἄ, ὄχι ! Ὁ «ὀπτικὸς» τῆς ἑκτης Μεραρχίας ἐδοῦλενε νωρίς· τοῦ ἀπαντοῦσαν ἀπὸ τὴν πρώτη. Ὅπως λέει ὁ κύριος ἀνθυπολοχαγὸς θάταν πυρὰ καμμιανῆς συζυγαρχίας· ἐφάνηκε βαθεῖα καὶ δὲ μορεῖ νᾶναι τώρα Βούλγαροι κατὰ κείνο τὸ μέρος...

— Καλά ! Ἐγύρισε ἡ περιπόλος ἀπὸ τὸ Μίχνοβο ;

— Βέβαια· ξαπλώθηκαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖ χάμω· ἔκαμαν δρόμο γερό...

— Μπόρεσαν νὰ συνδεθοῦν μὲ τὸ ὄρδοον τῆς τετάρτης ;

— Βέβαια ! βροῆκαν στὸ χωριὸ μιά διμοιρία τοῦ ὀρδόου Συντάγματος μὲ ἕναν ἀνθυπολοχαγὸ.

— Ἄκουσε ἄδῶ, λοχία ! Νὰ πάρης μὴν ἐνωμοτία καὶ νὰ τραβήξης προφυλακτικὰ πρὸς βορρῶν· δυὸ χιλιόμετρα ἀπὸ δῶ θὰ βροῆς ἕνα χωριὸ, ἐκεῖ ποῦ ἀρχίζουν τὰ ὑψώματα πρὸς τὸν ποταμὸ. Στὸ χάρητῃ τὸ εἶδα σημειωμένον Στάθισοβο. Δὲν ξέρουμε τί ἄνθρωποι κάθονται ἐκεῖ μορεῖ νὰ ἦναι καὶ μερικοὶ Ἕλληνες. Ἄν ἰδῆς τίποτα φῶτα, μπαίνεις μέσα μὲ προσοχὴ, παίρνεις ὅσες πληροφορίες μπορέσης καὶ γυρνᾷς.

— Μὰ λέτε νᾶναι κατοικημένο ἀκόμα ;

— Ἄκουσα ἀπὸ νωρίς τὰ σκυλιὰ ποῦ ἐγαύριζαν ἐπίμονα· δὲ θάφυγαν οἱ κάτοικοι.

— Μὰ κί ἂν ἦναι μέσα, κύριε λοχαγέ, ποιὸς θὰ ξαγρυπνᾷ τέτοιαν ὥρα ;

— Ἀλήθεια, τί ὥρα εἶναι ;

— Θὰ κοιτεῦνον τοεῖς· εἶναι παραπάνω ἀπὸ τρία τέταρτα ποῦ ἄλλαξαν τὰ νούμερα τῶν δύο.

— Ἐσὺ, πάλι, βλέπεις καὶ κάνεις· πρὸ πάντων ἡσυχία· ξέρεις ποῦ ἔχει μέτωπον ὁ ἐχθρὸς...

— Ναί ! σ' ἐκεῖνα ἐκεῖ τὰ ὑψώματα.

— Ναί ! τὸ θυμᾶσαι τὸ σύνθημα ;

Ὁ λοχίας ἔσκυψε κατὰ τὸ λοχαγὸ καὶ ἐψιθύρισε :

— «Κωνσταντῖνος — Κωνσταντινούπολις».

— Ὁραῖα ! ἐμπρὸς λοιπόν ! πάρε τοὺς ἄνδρας σου καὶ τράβα. Καὶ τὸ νοῦ σου, λοχία !

*

Ἡ περιπόλος ἐξεκίνησεν ἀργὰ καὶ ἀθόρυβα, ἀνέβηκε πρὸς τὴν κορυφογραμμῇ, ἐπέρασε μεσ' ἀπὸ τοὺς σκοπούς, ἔδωκε τὸ παρασύνθημα καὶ ἄρχισε νὰ κατεβαίνει πρὸς τὴ στενὴ καὶ σκοτεινότητα κοιλάδα, πέραν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐφαινοντο κάποια δυσκολοδιάκριτα ὑψώματα.

Δυὸ - τρία δέντρα ἀκίνητοῦσαν κάτω ἀπὸ τὸν παράξενο παλμὸ τῶν ἀστερισμῶν, ποῦ ἄστραφταν σὰν ζωτανὰ ἀινηματικὰ σχήματα σ' ἕνα ἀτέραντο χάος σκοτεινὸ. Στὴ ὄριζα τοῦ λόφου ἄρχισαν τ' ἀστάχνα νὰ θροοῦν στὸ διάβα τῆς περιπόλου, ποῦ ἐπροχωροῦσε βουβή, κατ' ἄνδρα. Μιά ὑπόνοια μονοπατιοῦ ἀσπρολόγησε ἀβέβαια μέσα στὰ χωράφια καὶ γύρω τῆς τ' ἀστάχνα ἐσημαίτιζαν ἀλλάκι στενὸ. Ἐνας - ἕνας οἱ φαντάροι ἐμπῆξαν σ' ἀλλάκι ὁ λοχίας, ἐπὶ κεφαλῆς, ἐγύριζε βιαστικὰ τὸ

κεφάλι τον δεξιὰ κι' ἀριστερά. Καθένας ἄκουε τὸν ἀνασασμό του· κι' ὅταν καμμιά φορὰ τὸ κοντάκι τοῦ ὄπλου ἐχτυποῦσε στὰ παγούρια, ἐνόμιζε κανεὶς μέσα στὴν ἀπόλυτη μεταμεσανυχτιάτικη ἤσυχία ὅτι ἀντιβούιζε σὰν ἀπὸ βρόντο βαρὺ ὅλη ἡ κοιλιάς. Ἐνα πουλὶ ἀναφτερούγιασεν ἀπὸ κάποιον θαμνόδεντρο κ' ἐπέταξε στὸ σκοτιάδι μὲ μιὰ στρογγυὰ φωνὴ φόβου ποῦ ἐξέσχισε πένθιμα τὸ βαρὺ καταπέτασμα τῆς νύχτας. Τώρα τὸ μονοπάτι ἄρχισε νὰ γίνεται ἀνηφορικὸ· προχωροῦν οἱ φαντάροι μὲ τὸ λοχία τους ἀργότερα...

Ἐνα φῶς! Ὁχι δὲν εἶναι ἄστρο! Εἶναι σταθερὸ καὶ κοκκινωπὸ... Ἄξαρνα ξεσπᾶ ἀπὸ τὸν ἀνήφορο ἀδιάκοπο γαύγισμα σκυλιῶν ὁ ἀντίλαλος σέρεται τρεμονλιαστὸς πρὸς τὰ βάθη τοῦ νυχτερινοῦ ὁρίζοντος.

— Νὰ καθοῦν τὰ ζωιτόβολα! ἂ δὲ μᾶς πάρουν μωροδιὰ οἱ ἀρκουδιαροῖοι... — ἀκούστηκε θυμωμένη ἡ φωνὴ τοῦ λοχία.

Ἡ περίπολος ἐσταμάτησε στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ· τὰ σκυλιὰ ἐλυσσοῦσαν στὸ γαύγισμα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ πηδήξουν ἔξω ἀπὸ τοὺς μανδρότοιχους τῶν ἀλλῶν. Ὁ λοχίας μὲ τὸ μάνλιχερο «ἀνὰ χεῖρας» ἐχτύπησεν ἤσυχια μιὰ ξύλινη ἐξώπορτα ἐνὸς χαμηλοῦ σπητιοῦ. Σιγανὰ μουρμουρίσματα ἀκούστηκαν ἀπὸ μέσα· ἔπειτα ἕνα βῆμα ἐλαφρὸ ἐπροχώρησε κ' ἐσταμάτησε πίσω ἀπὸ τὴν ματαλωμένη τὴ θύρα.

— Ἀνοίξετε!

— Παναγία μου! Ἐλληνες εἴσαστε; — ἀκούσθη μιὰ γλυκεῖα κοριτοίστικη φωνὴ μὲ καθάρια Ἑλληνικὴ προφορὰ. Κ' ἐσηκώθη ἀθήρορθα ὁ μάνταλος καὶ ἡ πόρτα ἔτριξε καθὼς ἄνοιξε διάπλατη. Κ' εἶδαν οἱ φαντάροι μιὰ νέα, ἕως εἴκοσι χρονῶν, μὲ μάτια ὀρθάνοιχτα ἀπὸ φοβισμένην ἔκσταση, μ' ἕνα χαμόγελο χαρῆς ἀνεκλάλητης, μὲ μισοξέπλεγα πλούσια μαῦρα μαλλιά, μ' ἕναν λύγγο τρεμόφεργο στὸ ἄσπρο σὰν μαρινατικὸς κοῖνος τὸ χέρι της· δὲν ἐφοροῦσε παπούτσια, κατὰ τὴν Τουρκομερίτικη τὴ συνήθεια κ' ἐστρέκετο ἀκίνητη, σὰν ἀπολιθωμένη ἀπὸ φόβο μαζὺ καὶ χαρὰ.

*

— Μὴ φοβᾶσαι, κυρά! Εἴμαστε στρατὸς Ἑλληνικὸς· θέλουμε μερικὲς πληροφορίες.

— Καλῶς ὠρίσετε! Καλῶς ὠρίσετε!... Παναγία μου!... Παναγία μου μεγαλόχαρη!... ὄνειρο μοῦ φαίνεται!... Κοιπάστε μέσα!... Παναγία μου, ποῦ μᾶς ἀξίωσες νὰ ἰδοῦμε τὸ θάμα σου!... ὄνειρο!... ὄνειρο!...

Κ' ἐπαραιμέρισε γιὰ νὰ περάσῃ ὁ λοχίας μὲ τρεῖς φαντάρους· οἱ ἄλλοι, μ' ἕναν δεκανέα ἐπὶ κεφαλῆς ἐστάθησαν μερικοὶ κατὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ καὶ μερικοὶ ἔξω στὸ στενὸ τὸ δρομίσκο.

Οἱ ἄνδρες ἐμπήκαν σ' ἕνα δωμάτιο εὐρύχωρο, ἀδειανὸ σχεδόν, μ' ἕνα πλατὺ χωριάτικο κρεβάτι, ἕνα ἀχρωμάτιστο ξύλινο χοντροφτιασμένον τραπέζι χαμηλό· σὲ μιὰ γωνιά, ἀκουμπημένα σὲ μιὰ καμάρα τοῦ τοίχου ἦταν δυὸ-τρια βιβλία· σὲ μιὰν ἄλλη γωνιά ἕνας μπόγος· καὶ στὴ στυσιμένη τὴ γωνιά μπροστά, μιὰ γρηῖα, μὲ τὴ ὀάχη της ἀκουμπημένη στὸν τοῖχο, ἐσειῶταν ὀλάκερη μὲ ἀναφυλλητὰ πηγμένα.

Ἡ νέα ἀπίθωσε τὸ λύγγο στὸ τραπέζι κ' ἔτριξε πρὸς τὴ γρηῖα· ἐγυγύισε μπροστά της, τὴν ἀγκάλιασε στρογγυλά καὶ μὲ φωνὴ ἕγρη ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς εἶπε:

— Μάννα, μὴ σκιάζεσαι! Ἕλληνες ἤρθανε! Ἕλληνες! ἔ ἀκοῦς; ἡ Παναγία ἔκαμε τὸ θάμα της!

Ἦρθε ἔ ἀσκέρι μας! Ἦρθε ὁ στρατὸς τοῦ Κωνσταντίνου! Μάννα! Δὲν εἶναι ψέμματα σοῦ λέω! Μάννα! σήκω νὰν τοὺς ἰδῆς!

Ἡ γρηὰ ἔκαμε νὰ σηκωθῆ, ἀλλὰ δὲν ἐβαστοῦσαν τὰ γόνατά της ἀπὸ τὴ συγκίνηση· ἐξανάπεσε στὴ θέση της κ' ἐσταυροκοπιῶνταν κ' ἐξόδων τὰ δάκρυά της ποταμὸς...

— Ἕλληνες εἴσαστε, κυρά;

— Ἕλληνες λέει! Εἶμαι ἡ δασκάλα τοῦ χωριοῦ. Εἴμαστε ἀπὸ τὰς Σέροδας ἐμεῖς... τί τραβήξαμε δὲ μπορῶ νὰ σᾶς τὸ πῶ... πέρασαν ἀπὸ δῶ προχτὲς οἱ τρισκατάρτοι κ' ἐπάγωσε ἡ καρδιά μας... ποῦ νὰ φύγουμε καὶ ποῦ νὰ πᾶμε! Μαζευτήκαμε στὴν Ἐκκλησίᾳ κ' ἐπεριμέναμε τὸ θάνατο καὶ τὰ χειρότερα... Μὰ μᾶς ἐλυπήθηκεν ὁ Θεὸς... Τοὺς εἶχε κόψει τὸ ῥόμος τὰ ἦπατα καὶ δὲν ἐσταμάτησαν... ἐτραβήξαν τὸν ἀγύρι-στο... Εἶναι τώρα ταμπουρωμένοι σ' ἐκεῖνο — γιὰ τὸ βοννό... Δυὸ μέρες καὶ δυὸ νύχτες μῆτε ψωμί βάλουμε στὸ στόμα μας, μῆτε τὸν ὕπνο γω-οῖσαμε... Μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια σᾶς ἐπεριμέναμε... Ἀλχητοῦσαν ἀπόψε τὰ σκυλιὰ καὶ ἐδεόμαστε γονατιστὲς στὴν Παναγία νὰ εἴσατε ἐσεῖς ποῦ ἀνεβαίετε... Ἀτέλειωτη μᾶς ἐφάνηκε ἡ νύχτα... Δόξα νάχης, Παναγία Δέσποινα!... Ἀκόμα ψέμματα μοῦ φαίνεται πῶς σᾶς βλέπω...

Ἡ γρηὰ ὄλο ἔκλαιγε κ' ἐσταυροκοπιῶνταν...

— Κ' εἶναι πολλοὶ Ἕλληνες στὸ χωριό, κυρά δασκάλα;

— Ἰσα με εἴκοσι σπήτια· οἱ ἄλλοι εἶναι Τούρκοι... τί φόβο τραβή-ξαν κ' αὐτοὶ οἱ κακόμοιροι!...

— Βούλγαροι δὲν εἶναι;

— Μιλᾶνε μερικοὶ μόνο Βουλγάρικα, ἀλλὰ εἶναι χριστιανοί, πατρι-αρχικοὶ...

— Ἐχετε ἐκκλησίᾳ;

— Τὸν Ἄγιο Μηνᾶ — μεγάλ' ἡ χάρη του...

— Αἶ! μὴ φοβᾶστε! Αἶριο θὰ προχωρήσῃ ὁ στρατὸς μας στὸ χωριό σας καὶ θᾶχτε ἀσφάλεια.

— Τί; θὰ μᾶς ἀφήσετε τώρα, ποῦ ξανασάναμε, ποῦ σᾶς εἶδαμε;

Ἡ γρηὰ ἄρχισε νὰ κλαίῃ δυνατώτερα.

— Ἐχουμε ὑπηρεσίᾳ! Μὴ φοβᾶστε! δυὸ βήματα εἴμαστε ἀπὸ δῶ...

— Σταθῆτε νὰ σᾶς δώσω ὅ,τι μᾶς βρῖσκεται! Ὁ Θεὸς νὰ λυπηθῆ

τίς μαννάδες σας καὶ νὰ σᾶς φυλάγῃ ὅπου πάτε! Σταθῆτε...

Ἡ νέα ἔτρεξε κατὰ τὴ γωνιά. Κάτω ἀπὸ ἓνα μάλλινο σκέπασμα ἐπῆρε ἓνα κομμάτι ξερὸ ψωμί — τὸ μόνο ποῦ εἶχαν στὸ σπήτι τους — τέσσερα ἀγὰ κ' ἓνα χαρτάκι καφφέ, ἀνακατωμένον μὲ ζάχαρη φυλῆ. Τὰ ἔδωσε στὸ λοχία.

— Ἐνχαριστοῦμε, κυρά! Δὲ μποροῦμε νὰ σᾶς τὰ πάροουμε! Ἐχουμε ἐμεῖς ὅ,τι μᾶς χρειάζεται... Σᾶς ἐνχαριστοῦμε πολὺ...

Ὁ λοχίας ἀπίθωσε τὸ ψωμί καὶ ἔ ἀγὰ στὸ τραπέζι· οἱ φαντᾶροι ἐκνιτοῦσαν σιωπηλοὶ μὲ μιὰν ἀσυνήθιστη συγκίνηση σὲ ἀποσκληρωμένα ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἀγριότητα τοῦ πολέμου χαρακτηριστικὰ τους πότε τὴ νέα δασκάλα, πότε τὴ γρηὰ.

— Πᾶμε, παιδιά! Καλὸ σας ξημέρωμα, κυρά! Εἶπεν ὁ λοχίας κ' ἔκαμε νὰ προχωρήσῃ κατὰ τὴ θύρα.

Τότε εσηκώθηκε ἡ γοργὰ κ' ἐσύρθη μὲ κόπο ὡς τὸν λοχία ἄνοιξε τὸν πολύπαθο κόρφο της καὶ ἀνάσχεε καὶ περασμένο ἀπὸ τὸ γεροντικὸ της τὸ λαιμό· τὸ ἐφίλησε καὶ τὸ ἔδωκε στὸ λοχία.

— Πάῳ το, παιδάκι μου, νᾶχης τὴν εὐχοῦλά μου — ἐμυθύρισε μὲ σθυσμένη φωνή· — εἶναι τίμο ξύλο!... Ὁ Θεὸς μαζί σας!

Ὁ λοχίας τὴν ἐκύτταξεν ἀναποφάσιτος μὰ στιγμῇ.

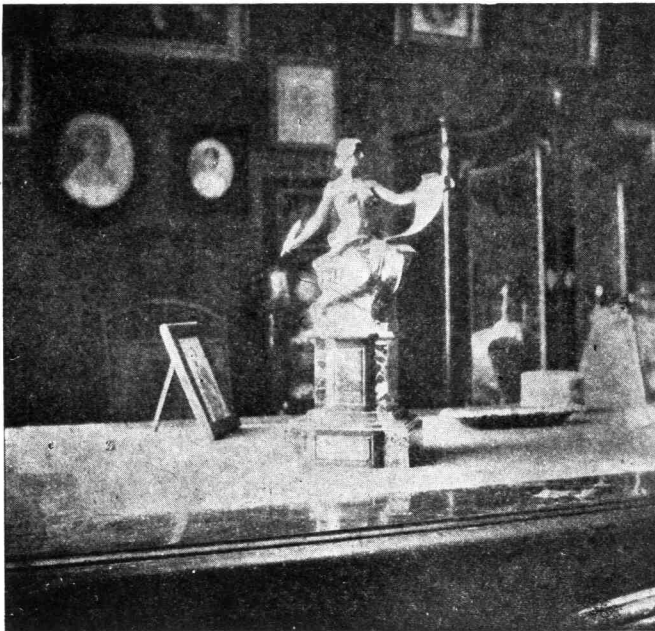
— Πάῳ το, κὺρ λοχία, καὶ θὰ μᾶς βγῆ σὲ καλὸ — τοῦ εἶπεν ἕνας ἀπὸ τοὺς φαντάρους, ψηλὸς καὶ μὲ γένεια πικνὰ.

Ὁ λοχίας ἔκρουφεν ἀμίλητος στὸν κόρφο του τὸ φυλαχτό. Ὅταν ἐτράβηξεν ἡ ἐνωμοτία πίσω κατὰ τὸν κατήφορο, στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ ὁ λοχίας ἔστρεψε πρὸς τὸ σπῆτι τῆς δασκάλας... Κρατῶντας τὸ λύχνο ἦταν ἀκόμη στὴν πόρτα ἀκίνητη ἡ νέα δασκάλα ἀνάλαμπε τὸ πρόσωπό της κερένιο καὶ καθαρὸ στὸ γοργότρομο φῶς. Κ' ἦταν ἡ Ἑστιάς τοῦ Ἑλληνικοῦ φωτὸς μέσα στὴν ἱερότητα τῆς νυχτὸς.

Ὅταν ἡ ἐνωμοτία εἶχε φθάσει στὸ βάθος τῆς κοιλάδος ἡ χαραυγὴ ἐγλυκόςκαζε πίσω ἀπὸ τὸν Ὀρθήλο ἀπὸ τὰ μάκρη τῶν σκοταδιῶν ποῦ ἔφενεγαν ἐβούησε τὸ πρῶτο κανόνι.

² Ἐν Ἀθήναις, Δ κέμβριος 1913

N. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

✱ Η ΜΟΥΣΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ✱

[Τὸ θανασίον ὀρειγάλκινον ἀγαλμα, τὸ ὁποῖον εἰς ἀνάμνησιν, ἐκδηλοῦσα τὴν βαθυτέραν αὐτῆς χάριτα καὶ τὸ ἄλγος, ὄπερ ἠσθάνθη ἐπὶ τῇ ἀπομακρύνσει του, ἔδωκεν, ἡ ἐν Βερολίῳ ἰογενῆς Κοινότης εἰς τὸν διαπρεπῆ Συγγραφεὴ τῆς *Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων*, κ. Κλ. Παγκαθῆν, ἀνακληθέντα τῆς Ἑλλην. Πρεσβείας, ἣν ὡς Πρεσβευτὴς ἐπὶ τόσα ἐτῆ ἐτίμησε διὰ τῆς πεφωτισμένης αὐτοῦ δράσεως. Ἐξελθὼν τὸ περιφημον αὐτὸ καλλιτέχνημα ἐκ τῶν πεφημισμένων ἐργοστασίων τοῦ Barbedienne, ἀναπαριστᾷ τὴν Μοῦσαν τῆς Ἱστορίας ἀναγράφουσαν εἰς τὰς δέλτους αὐτῆς τὰς μεγάλας καὶ πατριωτικὰς προσπάθειας τῆς Β. Πρεσβείας κοσμεῖται δ' ὑπὸ χρυσοῦς πλακίδος φεροῦσης ἐγκρασαγμένας τὰς γραμμάς: «Τῷ Κλέωνι Ρίζῳ Παγκαθῆ ἡ ἐν Βερολίῳ Ἑλληνικῇ Κοινότητι Εὐγνωμονοῦσα»].